

Kaustislaista rakennusperinnettä

Laivanrakennuksesta talonrakentajiksi

Kaustisen rakennusperinne on osa vuosisataista pohjalaista puunrakennusosaamista. Pohjanmaan rannikko oli 1600–1800-luvuilla yksi Ruotsin valtakunnan tärkeimmistä laivanrakennusalueista. Kokkolan, Pietarsaaren ja Kruunupyyn veistämöillä työskenteli suuri joukko jokivarsien talonpoikia, jotka hankkivat rakennuspuuta, valmistivat tervaa ja osallistuivat laivojen rakentamiseen.

Laivanveistämöillä opitut taidot siirtyivät vähitellen myös muuhun rakentamiseen. Samat kirvesmiehet rakensivat taloja, myllyjä, siltoja, kirkkoja ja tapuleita. Tästä vahvasta osaamisesta kasvoi myös kaustislainen kirkonrakentajien Kuorikosken suku, jonka rakennustyöt tunnettiin laajalti.

Rakentajia kotiseudulla ja maailmalla

Rakentaminen oli Kaustisella vilkasta jo 1800-luvun alkupuolella. Vanhoja rakennuksia purettiin ja myytiin, ja niiden tilalle rakennettiin uusia. Paikalliset kirvesmiehet ja nikkarit työskentelivät myös Kuorikoskien rakennustyömailla eri puolilla Suomea.

Myöhemmin 1800-luvulla monet kaustislaiset lähtivät pitkäksi aikaa rakennustöihin Pietariin ja jopa Varsovaan asti. Tätä kutsuttiin "poistöissä" käymiseksi. Kausittainen työnteko kaukana kotiseudusta toi toimeentuloa, uusia vaikutteita ja rakennustaitoa takaisin Kaustiselle.

Kaustisen talot ja pihapiirit

Perinteistä kaustislaista maisemaa hallitsivat puolitoistakerroksiset hirsitalot, joissa oli profiloidut räystäät ja hieman ylöspäin levenevä rakennusmuoto. Kaksikerroksisia taloja rakennettiin harvemmin, mutta niitäkin on säilynyt esimerkiksi Korkiahuntuksessa ja Puumalan Lautamiehen talossa.

Kaustisella oli myös runsaasti keskipohjalaiselle rakennusperinteelle ominaisia sivukamaritupia. Niitä tunnetaan pitäjästä kaikkiaan noin kaksikymmentä, joista muutamia on säilynyt tai siirretty museokohteiksi.

Hirsitalojen siirtäminen on ollut osa rakennusperintöä Kaustisella ja tämän työn osaajia on yhä useita.

Rakennettu kulttuurimaisema

Vanhaan kaustislaiseen pihapiiriin kuului tavallisesti suuri joukko rakennuksia: aittoja, luhtia, talleja, navettoja ja muita talousrakennuksia. Monet niistä olivat taitavan puusepäntyön ja kirvesmiestaidon mestarinäytteitä.

Parhaiten säilyneitä vanhan rakennuskannan kokonaisuuksia ovat nykyisin Kappelin–Pajalanmäen alue Kaustisen kirkonkylässä sekä Järvelän kylä. Ne kertovat ajasta, jolloin rakennustaito oli yksi pitäjän tärkeimmistä elinkeinoista ja osa paikallista identiteettiä.

Rakennusperintö elää

Kaustisen rakennusperintö kertoo osaamisesta, joka syntyi laivanrakennuksen, metsien ja puutyön vuosisataisesta yhteydestä. Se näkyy edelleen vanhoissa taloissa, pihapiireissä ja kirkoissa sekä paikallisessa käsityötaidossa. Rakennukset ovat muistutus siitä, kuinka kaustislaiset rakentajat jättivät jälkensä niin kotiseudulleen kuin kaukasiinkin työmaihin.